

JAUNOSIOS KARTOS PIETŲ IR ŠIAURĖS ŽEMAIČIŲ KALBINĖS NUOSTATOS: LYGINAMOJI ANALIZĖ LYTIES ASPEKTU

Rimutė Zablockytė, Genovaitė Kačiuškienė

Šiaulių universitetas

Įvadas

Tirti kalbos ir visuomenės santykius, kalbos funkcionavimo priklausomybę nuo visuomenės gyvenimo sąlygų, kalbos ir kultūros ryšius pastaruoju metu skatina ir remia Valstybinė lietuvių kalbos komisija. Tokio pobūdžio tyrimai yra įtraukti į šios komisijos 2011–2020 metų programos priemonių planą (<http://www.vlkk.lt/vlkk-nutarimai/>). Šios programos tikslai yra „vykdyti bendrinės kalbos ir tarmių sąveikos, žmonių kalbinių nuostatų tarmių ir bendrinės kalbos atžvilgiu tyrimus, tirti lietuvių kalbos tarmes, bendrinės kalbos ir tarmių kaitą ir sąveiką, žmonių kalbines nuostatas. Taip pat šiuolaikiniais kalbotyros ir socialinių mokslų metodais sukaupti reprezentatyvių duomenų apie lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimą ir kaitą, užtikrinti tyrimų rezultatų sklaidą ir prieinamumą visuomenei“. Kaip matyti iš ką tik apibrėžtos programos, tokių tyrimų spektras yra labai platus, bet visus juos sieja vienas tikslas – nustatyti, kokie dėsniai valdo nuo socialinių aplinkybių priklausomą kalbos variantų pasirinkimą ir kalbos pokyčius.

Sociolingvistinių kalbos tyrimų Lietuvoje nėra daug. Jų pradžia galima laikyti praėjusio amžiaus paskutiniuosius dešimtmečius. Viena iš tokių tyrimų stygiaus priežasčių galima įvardyti tai, kad šio pobūdžio darbai buvo (ir yra) kai kurių lietuvių kalbininkų vertinami gana rezervuoti – lietuvių kalbotyroje vyrauja tokios kalbos mokslo kryptys, kurių prigimtis priešinga pačioms sociolingvistikos idėjoms (Grumadienė, 2004).

Iš reikšmingesnių sociolingvistinių tyrinėjimų minėtini Simo Karaliūno darbai (1997; 2008), analizuojantys kalbos kodų kaitas bei dvikalbystės problemas, miestų kalbos ir tarmių kontaktų tyrimai, kuriais remiantis išleista kolektyvinė monografija „Miestai ir kalbos“ (Ramonienė, 2010), Laimos Kalėdienės (Grumadienės) straipsniai, skirti vilniečių kalbai (1988), Ritos Miliūnaitės kalbos vartotojų kalbinių nuostatų tyrimai, skirti požiūriui į kalbą, kalbininkų darbą ir įvairius kalbos reiškinius bei kalbos problemas (2009). Remiantis sociologinių anketų duomenimis publikuota keletas straipsnių, taip pat ir kolektyvinė monografija, parengta vykdant mokslinį projektą „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje:

punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“ (Mikulėnienė ir kt., 2014).

Sociolingvistinio pobūdžio tarmių tyrimų yra atlikta ir Šiaulių universitete, kur, remiantis anketine medžiaga, aptariamas įvairių sričių inteligentų, baigusių aukštąjį mokslą, mokytojų, studentų, pradinių klasių mokinių ar kaimo žmonių požiūris į gimtosios tarmės vartoseną (Tumėnas, 2003; Kačiuškienė, 2010; 2012; Kačiuškienė, Kruopienė, 2012). Tačiau darbų, kuriuose būtų analizuojamas skirtingų lyčių požiūris į tarmes, iki šiol nėra.

Patyrinėti kalbines nuostatas lyčių aspektu pakino ir dialektologo Zigmo Zinkevičiaus išsakyta mintis, kad moterų kalbos duomenys yra patikimesni, todėl jas rekomenduojama dažniau rinktis kaip respondentes tyrinėjant konkrečios tarmės reiškinius (1978, 11). Tyrimui, o kartu ir Z. Zinkevičiaus teiginiui patikrinti buvo pasirinkta jaunoji žemaičių karta. Nuo žemaičių tarmės pradėti tyrimus nutarta neatsitiktinai, kadangi viena iš straipsnio autorių yra kilusi iš Žemaitijos. Dėmesys į jaunąją kartą buvo atkreiptas todėl, kad, anot M. Ramonienės (2010), tyrusios didžiųjų Lietuvos miestų gyventojų kalbą, „gyvoji tarmių tradicija Lietuvoje sparčiai nyksta, nes vyrauja neigiama visuomenės, ypač jaunimo, nuostata dėl tarmių vartojimo“.

Tyrimo tikslas – remiantis jaunosios pietų ir šiaurės žemaičių kartos anketomis išsiaiškinti, kokios yra vyrų ir moterų kalbinės nuostatos.

Tyrimo uždaviniai: atlikti anketinę apklausą, išanalizuoti gautus rezultatus ir palyginti žemaičių vyrų ir moterų kalbines nuostatas gimtosios tarmės ir bendrinės lietuvių kalbos atžvilgiu.

Tyrimo metodika

Darbe naudotasi anketinės apklausos, duomenų analizės ir lyginamuoju metodais. Anketą sudarė 7 atviro ir 3 uždaro pobūdžio klausimai, pastarieji atskleidžia respondentų socialinę charakteristiką: lytį, amžių ir išsilavinimą. Kita klausimų dalis buvo susijusi su žemaičių požiūriu į jų gimtąją tarmę ir jos išsaugojimą: *Ar kalbate žemaitiškai?; Kada kalbate tarmiškai?; Ar Jums patinka kalbėti tarmiškai?; Kokia, Jūsų nuomone, yra gimtoji tarmė: graži ar negraži? Kodėl?; Kada, Jūsų nuomone, tinka kalbėti*

tarmiškai?; Kada, Jūsų nuomone, netinka kalbėti tarmiškai? ir Ar tarmės išsaugojimas Jums svarbus? Kodėl?, su jų kalbinėmis nuostatomis bendrinės lietuvių kalbos atžvilgiu: Ar lietuvių bendrinė kalba Jums gražesnė už Jūsų gimtąją tarmę? Kuo?; Ar kalbėjimas bendrine kalba keičia žmogaus įvaizdį Jūsų akyse? Kodėl? ir Ar taisyklinga kalba rodo žmogaus išsilavinimą? Panašaus tipo anketos yra naudojamos ir kituose sociolingvistiniuose tyrimuose, todėl detaliau apie jas nekalbėsime (plg. Zablockytė, 2013).

Tyrimo imtis ir tiriamųjų charakteristikos

Tyrimo medžiagą sudarė 100 humanitarinio išsilavinimo neturinčių 18–30 metų šiaurės ir pietų žemaičių anketų atsakymai. Vakarų žemaičių atsisakyta dėl labai mažo šia tarme kalbančių žmonių skaičiaus (Bukantis, 2007), o humanitarinės pakraipos atstovų – dėl humanitarinių mokslų studentams dėstytojų ar dėstomų specialių lietuvių kalbos, taip pat ir dialektologijos, dalykų.

Atliekant tyrimą buvo apklausta 71 moteris ir 28 vyrai iš pietų ir šiaurės Žemaitijos, vienas respondentas savo lyties anketoje nenurodė. Išsilavinimo aspektu respondentai pasiskirstė taip: didžioji apklaustųjų dalis buvo įgijusi vidurinį išsilavinimą (53 proc.), kiek mažesnė – aukštąjį universitetinį (32 proc.) arba aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą (10 proc.), 1 proc. respondentų turėjo pagrindinį išsilavinimą, 4 proc. savo išsilavinimo anketose nenurodė. Daugiausia (19 proc.) respondentų buvo 22 metų amžiaus, 18 proc. – 20 metų, 13 proc. – 23 metų, po 10 proc. – 19 ir 24 metų, 9 proc. – 21 metų, 25 proc. – 25 metų, po 3 proc. – 18, 26 ir 27 metų, po 2 procentus – 28, 29 ir 30 metų.

Tyrimo rezultatai ir jų analizė

Žemaičių požiūris į gimtąją tarmę ir jos vartoseną. Išanalizavus atsakymus, susijusius su respondentų požiūriu į jų gimtąją tarmę ir jos išsaugojimą, matyti, kad kiek daugiau moterų nei vyrų savo gimtąją tarmę kalba *namuose, su savo kraštiečiais bet kur*; vyrai savo atsakymuose dažniau pažymėjo, kad tarmiškai kalba *su savo kraštiečiais gimtajame kaime ar miestelyje* arba *visai nekalba*. Todėl ir į klausimą *Ar kalbate žemaitiškai?* vyrai rinkosi atsakymus *kartais* arba *ne*, o moterys dažniau atsakė, kad kalba žemaitiškai. Paklausus *Ar Jums patinka kalbėti tarmiškai?* tiek vyrai, tiek moterys atsakė, kad tarmiškai kalbėti mėgsta *tik atitinkamoje aplinkoje*. Pasitaikė ir visiškai neigiamų vyrų atsakymų, kad jiems *nepatinka* kalbėti tarmiškai.

Į klausimą *Kokia, Jūsų nuomone, yra gimtoji tarmė: graži ar negraži? Kodėl?* dauguma vyrų negalėjo tiesiai atsakyti. Štai keletas jų nuomonių (čia ir kitur respondentų kalba stilistiniu aspektu netaisy-

ta): *kiekviena tarmė yra savaip graži, nes atsinešama iš savo šeimos. Aš negalėčiau savęs pavadinti tipišką žemaičiu, nes galbūt esu labiau perėmęs aukštaičių tarmę, bet man abi jos savotiškai gražios* (vyras, 25 m., aukštasis išsilavinimas); *mano nuomone, visos lietuvių kalbos tarmės yra gražios, nes tai padaro kalbą gyvą, gražią, nenuobodžią* (vyras, 19 m., vidurinis išsilavinimas); *nei graži, nei negraži, tiesiog kitiems tai sunkiai suvokiama tarmė, todėl dauguma žemaičių stengiasi prisitaikyti prie daugumos* (vyras, 23 m., aukštasis neuniversitetinis išsilavinimas). Likę respondentai vyrai kartu su respondentėmis moterimis teigė, kad gimtoji tarmė *yra graži, išskirtinė, suteikia kalbai linksmo skambesio, asocijuojasi su tėvais ir vaikyste*.

Nelabai skyrėsi vyrų ir moterų atsakymai į klausimus *Kada, Jūsų nuomone, tinka kalbėti tarmiškai?* ir *Kada, Jūsų nuomone, netinka kalbėti tarmiškai?*. Visi respondentai vienareikšmiškai teigė, kad kalbėti tarmiškai tinka neoficialioje aplinkoje: bendraujant su šeimos nariais ir giminėmis namų aplinkoje, kalbant su draugais, su savo kraštiečiais gimtajame kaime ar miestelyje. Keletas atsakymų pavyzdžių: *renginiu metu, kurie skirti tarmėms, namuose, su kaimynais* (vyras, 23 m., aukštasis neuniversitetinis išsilavinimas); *su draugais, namuose, su žmonėmis, kilusiais iš to paties krašto* (vyras, 20 m., vidurinis išsilavinimas); *tada, kai bendrauji su artimaisiais ir tos pačios tarmės žmonėmis* (moteris, 23 m., vidurinis išsilavinimas); *esant tam tikroje aplinkoje – namuose, bendraujant su to paties krašto žmonėmis, savo mieste* (moteris, 22 m.). Respondentų nuomone, tarmiškai bendrauti netinka oficialioje aplinkoje – įvairiose valstybinėse įstaigose, darbo vietoje, parduotuvėje ar kavinėje su aptarnaujančiu personalu, taip pat bendraujant su dėstytojais paskaitų metu arba su mokytojais per pamokas, su svetimais, nepažįstamais žmonėmis, pavyzdžiui, *per radiją, televiziją, aptarnaujant klientus, oficialiuose renginiuose (aišku, jeigu tada nėra bendro susitarimo kalbėti tarmiškai)* (vyras, 26 m., aukštasis išsilavinimas); *tada, kai esame viešumoje su svetimais žmonėmis* (vyras, 25 m., aukštasis išsilavinimas); *tarmiškai netinka kalbėti esant kitam regione, kuriame žmonės kalba kita tarme, ugdymo įstaigoje ar kitoje viešojoje įstaigoje* (vyras, 23 m., aukštasis išsilavinimas); *netinka tada, kai aplink esantys asmenys nesupranta tarmės, taip pat ir įstaigose, aptarnavimo sferose* (moteris, 20 m., vidurinis išsilavinimas); *tada, kada bendraujama su tais žmonėmis, kurie yra ne iš to paties krašto, užima aukštas pareigas* (moteris, 23 m., vidurinis išsilavinimas).

Labai panašus yra vyrų ir moterų požiūris į tarmės išsaugojimą ir puoselėjimą. Pateikus klausimą *Ar tarmės išsaugojimas Jums svarbus? Kodėl?* visi 28 apklausoje dalyvavę vyrai ir didžioji dauguma moterų atsakė, kad tarmės išsaugojimas jiems yra svarbus:

man svarbus, nes su ja aš užaugau, ja kalba mano seneliai, tėvai, ir labai viliuosi, kad ją mokės mano vaikai (vyras, 24 m., aukštasis išsilavinimas); taip, tradicijos, išskirtinumas, unikalumas – labai svarbūs dalykai. Žemaitija nebūtų Žemaitija be savo tarmės, tarmės daro lietuvių kalbą spalvingą ir gražią (vyras, 20 m., vidurinis išsilavinimas); svarbus, tarmė padedą pažinti savo gimtąjį kraštą, istoriją. Be to, manau, kad, praradus tarmes, prarastume ir Lietuvos autentiškumą (moteris, 20 m., vidurinis išsilavinimas); taip, svarbu, nes tai pabrėžia tautos unikalumą. O Lietuva būtent savo tarmėmis yra labai unikali (moteris, 18 m., vidurinis išsilavinimas).

Žemaičių požiūris į bendrinę lietuvių kalbą ir jos vartoseną. Perėjus prie kitos grupės atsakymų, susijusių su bendrinės kalbos vartojimu, asmeniniu respondentų požiūriu į ją, matyti, kad daugeliu atvejų žemaičių vyrų ir moterų nuostatos šiais klausimais yra gana skirtingos. Į pateiktą klausimą *Ar lietuvių bendrinė kalba Jums gražesnė už Jūsų gimtąją tarmę? Kuo?* vyrai žemaičiai gana dažnai atsakė taip: *taip, ne kiek gražesnė, bet patogesnė bendrauti* (vyras, 23 m., aukštesnysis neuniversitetinis išsilavinimas); *taip, gražesnė, ji estetiškesnė* (vyras, 24 m., aukštasis išsilavinimas); *kadangi įprastai nekalbu daug tarmiškai, gal šiek tiek, tai taip. Bendrinė kalba gal labiau priimtinesnė* (vyras, 23 m., aukštasis neuniversitetinis išsilavinimas). Moterys šiuo klausimu buvo daug kategoriškesnės, patriotiškesnės gimtosios tarmės atžvilgiu: *nėra gražesnė, nes esu žemaitė, nes visą savo gyvenimą pirmenybę teikiau savo gimtajai tarmei* (moteris, 30 m., aukštasis neuniversitetinis išsilavinimas); *ne, gimtoji tarmė man artimesnė ir šiltesnė nei bendrinė kalba* (moteris, 20 m., vidurinis išsilavinimas); *ne, tarmiška kalba yra išskirtinai graži* (moteris, 21 m., vidurinis išsilavinimas).

Į klausimą *Ar kalbėjimas bendrine kalba keičia žmogaus įvaizdį Jūsų akyse? Kodėl?* tiek vyrai, tiek moterys atsakė teigiamai – keičia. Vyrų nuomonė: *keičia ne žmogaus įvaizdį, bet požiūrį į jį, nes tada žmogus atrodo intelektualėnis* (vyras, 23 m., aukštasis išsilavinimas); *taip, teko matyti ir girdėti, kaip yra užgauliojami žmonės, kurie kalba žemaičių tarme, todėl, kai pradėdi bendrauti su žmogumi, kuriam nemaloni mūsų tarmė, ir tu bendrauji bendrine kalba, tada jiems sukuri kitą įvaizdį* (vyras, 23 m., aukštasis neuniversitetinis išsilavinimas); *man asmeniškai ne, bet yra tekę susidurt su žmonėmis, netgi su dėstytojais (konkrečiau), kurie nemėgsta žemaičių, galima sakyti, diskriminuoja juos. Netgi atsiskaitymo įvertinimą yra nulėmusi mūsų tarmė. Pamenu dėstytojo žodžius – esi vertas 9, bet, kadangi žemaitis, tai 8, ir nusišypsojo kreivai. Dabar šis prisiminimas juoką sukelia, o tada taip juokinga neatrodė* (vyras, 28 m., aukštasis išsilavinimas); *žinoma, kad keičia. Kad ir savo direktoriaus neįsivaizduoju kalbančio žemaitiškai, nors ir*

dažnai tai pabrėžia, bet statusas visuomenėje to neleidžia (vyras, 25 m., aukštasis išsilavinimas). Moterų nuomonė tuo pačiu klausimu: *taip, nes žmogus geba derinti bendrinę ir tarmišką kalbas, o tai jau tolerancija kitų atžvilgiu* (moteris, 22 m., vidurinis išsilavinimas); *taip, nes žmogus žino, kada ir kur pridera kalbėti tarmiškai, o kur reikia bendrinės kalbos. Be to, vien žinojimo neužtenka, reikia ir sugebėti kalbėti taisyklingai, o tai jau rodo žmogaus išprusimą* (moteris, 27 m., aukštasis išsilavinimas).

Nedaug kuo skyrėsi žemaičių vyrų ir moterų nuomonės ir į paskutinį pateiktą klausimą *Ar taisyklinga kalba rodo žmogaus išsilavinimą?* Abiejų lyčių respondentai vienareikšmiškai teigė, kad taisyklinga kalba rodo žmogaus išsilavinimą. Vyrai teigė: *manau, rodo, gal ne išsilavinimą, bet išprusimą labiau, nes taisyklingai kalbėti gali nebūtinai daktaro laipsnį turintis žmogus* (vyras, 23 m., aukštasis išsilavinimas); *manau, kad rodo, nes visuomenėje ar ten, kur daug žmonių ir kalbama netaisyklingai, tai tokia kalba kalbant žmogus tikrai atkreips kito žmogaus dėmesį* (vyras, 23 m., aukštasis neuniversitetinis išsilavinimas); *taip, rodo ir manau, kad visi su tuo sutiks* (vyras, 25 m., aukštasis išsilavinimas). Moterų nuomonė: *rodo, nes tik išsilavinęs žmogus geba kalbėti „gryna“ kalba (taisyklingai tarmiškai ar taisyklingai lietuvių kalba)* (moteris, 20 m., vidurinis išsilavinimas); *na, taip. Bet ir išsilavinęs gali kalbėti tarmiškai, jei jis myli savo tarmę* (moteris, 19 m., vidurinis išsilavinimas); *taip, žmogus, kalbėdamas taisyklinga kalba, parodo, kad jis tą kalbą supranta ir moka* (moteris, 22 m., vidurinis išsilavinimas).

Išvados

1. Atlikus anketinį kalbinių nuostatų tyrimą matyti, kad apklaustų jaunosios kartos pietų ir šiaurės žemaičių vyrų ir moterų požiūris į gimtosios tarmės ir lietuvių bendrinės kalbos vartoseną yra gana panašus.
2. Tyrimas nepatvirtino M. Ramonienės (2010) teiginio, kad jaunimo nuostata dėl tarmių vartojimo yra neigiama, bent jau remiantis pietų ir šiaurės žemaičių apklausa. Ir vyrai, ir moterys viena-reikšmiškai sutinka, kad gimtąją tarmę išlaikyti ir vartoti yra būtina. Gautieji atsakymai rodo, kad respondentai aiškiai diferencijuoja bendrinės lietuvių kalbos ir tarmės vartojimo sferas. Apklausti vyrai ir moterys mano, kad kalbėti tarmiškai tinka neoficialioje aplinkoje: bendraujant su šeimos nariais ir giminėmis namų aplinkoje, kalbant su draugais, su savo kraštiečiais gimtajame kaime ar miestelyje. Oficialioje aplinkoje (įvairiose valstybinėse įstaigose, darbo vietoje, paroduotuvėje ar kavinėje su aptarnaujančiu personalu, taip pat bendraujant su dėstytojais paskaitų metu arba su

mokytojais per pamokas, su svetimais, nepažįstamais žmonėmis ir pan.) kalbėti tarmiškai nedėrėtų.

3. Daugumai jaunosios kartos vyrų žemaičių bendrinė lietuvių kalba, lyginant su gimtąja tarme, yra gražesnė. Moterims gražesnė yra jų gimtoji tarmė. Galimas dalykas, kad dėl šios priežasties moterys dažniau ir daugiau vartoja archajiškesnių tarminių ypatybių, ką intuityviai ir yra pastebėjęs Z. Zinkevičius. Tačiau abiejų lyčių atstovai mano, kad kalbėjimas taisyklinga bendrine kalba tiesiogiai formuoja geresnį žmogaus įvaizdį visuomenėje, pabrėžia jo užimamas pareigas ir pan.: *taip, [kalbedamas bendrine kalba] žmogus atrodo santūresnis, rimtesnis, gal net labiau išsilavinęs, jei, žinoma, ja kalba taisyklingai* (moteris, 18 m., vidurinis išsilavinimas).

Literatūra

1. Bukantis J., 2007, Vakarų žemaičių tarmės ypatybės. *Tautosakos darbai*. T. 34. P. 194–206. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
2. Grumadienė L., 2004, Sociolingvistikos aktualijos. *Kalbos kultūra*. T. 77. P. 150–157. Vilnius: LKI.
3. Kačiuškienė G., 2010, Le dialecte natal: analyse de l'opinion des intellectuels et des villageois de Lituanie. *Slavia Centralis*. T. III (2). P. 138–147. Maribor: UM.
4. Kačiuškienė G., 2012, Šiaulių regiono atstovų kalbinė savimonė. *Acta Humanitaria Universitatis Saulensis*. T. 14. P. 130–139. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
5. la.
5. Kačiuškienė G., Kruopienė I., 2012, Tarminis tapatumas lietuvių studentų akimis. *Baltu filologija*. T. 21 (2). P. 17–27. Rīgā: LU.
6. Kalėdienė L., 2011, Požiūris į valstybinę kalbą sociolingvistinės apklausos duomenimis. *Respectus Philologicus*. T. 20 (25). P. 52–64. Kaunas: VU KHF.
7. Karaliūnas S., 1997, *Kalba ir visuomenė: psichosociologiniai ir komunikaciniai kalbos vartojimo bruožai*. Vilnius: LKI.
8. Karaliūnas S., 2008, *Kalbos vartojimas ir socialinis kontekstas*. Vilnius: LKI.
9. Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 metų programa. Prieiga per internetą: <<http://www.vlkk.lt/vlkk-nutarimai/>>. Žiūrėta 2015-09-09.
10. Mikulėnienė D. ir kt., 2014, *XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas (žemėlapiai ir jų komentarai)*. Vilnius: Briedis.
11. Miliūnaitė R., 2009, *Dabartinės lietuvių kalbos vartosenos variantai: monografija*. Vilnius: LKI.
12. Ramonienė M., 2010, *Miestai ir kalbos*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
13. Tumėnas S., 2003, Mokytojų požiūrio į tarmes sociolingvistinė analizė. *Pedagogika*. T. 69. P. 238–242. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
14. Zablockytė R., 2013, Jaunosios kartos žemaičių požiūris į gimtosios tarmės vartojimą. *Studentų darbai – 2013*. T. 17. P. 71–72. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
15. Zinkevičius Z., 1978, *Lietuvių kalbos dialektologija*. Vilnius: Mokslas.

Summary

ATTITUDES TOWARDS THE SOUTHERN AND NORTHERN SAMOGITIAN SUBDIALECTS OF THE YOUNG GENERATION: GENDER BASED COMPARATIVE STUDY

R. Zablockytė, G. Kačiuškienė

The aim of the paper is to find whether and when the Samogitian dialect is used, whether it is worth using a native dialect and attitudes towards a dialect and standard Lithuanian. A quantitative survey method was used to identify attitudes towards Southern and Northern Samogitian and their use. Research sample: 100 respondents with non-humanitarian education from Northern and Southern Samogitia, aged 18-30.

The survey showed that the majority of the respondents only sometimes used their dialect, usually with interlocutors from the same village or town. The respondents were well aware of the domains where a dialect can be used, knew that it should be used in informal speech, informal situations and used standard Lithuanian in formal speech. It was found that it was important to them to preserve the Southern and Northern Samogitian subdialects. Having compared the respondents' answers by gender no significant difference was found between the opinion of men and women about the use and preservation of their native dialect.

Keywords: standard Lithuanian, Northern and Southern Samogitian subdialects, sociological research, linguistic identity.

Santrauka

**JAUNOSIOS KARTOS PIETŲ IR ŠIAURĖS ŽEMAIČIŲ KALBINĖS NUOSTATOS:
LYGINAMOJI ANALIZĖ LYTIES ASPEKTU***R. Zablockytė, G. Kačiuškienė*

Tirti kalbos ir visuomenės santykius, kalbos funkcionavimo priklausomybę nuo visuomenės gyvenimo sąlygų, kalbos ir kultūros ryšius pastaruoju metu yra gana populiaru. Straipsnyje, remiantis 100 humanitarinio išsilavinimo neturinčių 18–30 metų šiaurės ir pietų žemaičių anketų atsakymais, analizuojamas tarminio tapatumo klausimas.

Išanalizavus gautus rezultatus, akivaizdesnių skirtumų tarp žemaičių vyrų ir moterų požiūrio į tarminę tapatybę nepastebėta. Galima tik paminėti, kad žemaičiai vyrai dažniau – kaip gražesnę ir priimtinesnę – renkasi bendrinę lietuvių kalbą, o moterys teigė, kad joms gražesnė yra gimtoji tarmė. Respondentų nuomone, bendrinė kalba siejama su geru išsilavinimu, patikima socialine pozicija, įsitvirtinimu visuomenėje. Tačiau buvo ir tokių respondentų, kurie teigė, kad bendrine kalba kalbantis žmogus dažniausiai atrodo pasipūtęs ir savimi pasitikintis. Jeigu žmogus yra žemaitis ir kalba bendrine kalba, šitaip parodo nepagarbą savo tarmei, savo gimtajam kraštui. Dauguma respondentų paiso visuomeninės padėties ir laikosi stereotipinės nuomonės, kad bendrine lietuvių kalba bendrauja tik išsilavinę žmonės.

Prasminiai žodžiai: bendrinė lietuvių kalba, šiaurės ir pietų žemaičių tarmė, sociologinis tyrimas, tarminė tapatybė.

Iteikta 2015-09-11

Priimta 2015-09-27

TECHNOLOGIJOS MOKSLAI

TECHNOLOGICAL SCIENCES